

УДК 338.24.021.8

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i64.149944>

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА МАКРО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

Мащенко М.А., к.е.н., доцент (ХНЕУ ім. С. Кузнеця)

Обґрунтовано, що інвайронментальний розвиток є одним із стратегічних пріоритетів, тому необхідним є дослідження механізму інвайронментальної безпеки.

Визначено, що механізм інвайронментального регулювання можна вдосконалювати лише шляхом зміни інструментарію стимулювання раціонального природокористування.

Проаналізовано, що елементами механізму забезпечення інвайронментальної безпеки виступають: об'єкти та суб'єкти інвайронментальної безпеки, інвайронментальні інтереси, методи, важелі, показники інвайронментальної безпеки.

Ключові слова: механізм забезпечення інвайронментальної безпеки, екологічна безпека, інноваційне реформування, екологічна політика, екологічна модернізація.

ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНВАЙРОНМЕНТАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НА МАКРО- И МИКРОЭКОНОМИЧЕСКОМ УРОВНЯХ

Мащенко М.А., к.э.н., доцент (ХНЭУ им. С. Кузнеця)

Обосновано, что инвайронментальное развитие является одним из стратегических приоритетов, поэтому необходимым является исследование механизма инвайронментальной безопасности.

Определено, что механизм инвайронментального регулирования можно совершенствовать только путем изменения инструментария стимулирования рационального природопользования.

Проанализировано, что элементами механизма обеспечения инвайронментальной безопасности выступают: объекты и субъекты инвайронментальной безопасности, инвайронментальные интересы, методы, рычаги, показатели инвайронментальной безопасности.

Ключевые слова: *механизм обеспечения инвайронментальной безопасности, экологическая безопасность, инновационное реформирование, экологическая политика, экологическая модернизация.*

SHAPING THE MECHANISM TO PROVIDE ENVIROMENTAL SECURITY ON MACRO- AND MICROECONOMIC LEVELS

***Mashchenko M., Ph.D. in Economics, Associate Professor
(S. Kuznets Kharkiv National University of Economics)***

It is justified that environmental development is one of the strategic priorities for any society. Developed countries play a decisive role in ensuring sustainable development, coordinating economic, social and environmental goals. The current issue to study of shaping the mechanism of environmental security is quite relevant at the present stage. It is necessary not only to protect environment and search the potential of natural resources but also to clarify the role of the mechanism, optimize the use of natural resources, environmental innovations etc.

It is determined that the mechanism of the environmental regulation can be improved only by changing the tools and methods of influencing the rational nature management incentive because the mechanisms to ensure sustainable development are not new, they are often only adjusted and additional elements are introduced in accordance with changes in business conditions.

It was analyzed that the elements of the mechanism to provide environmental security are: objects and subjects of the environmental economy, environmental interests, environmental tools, methods, levers, informational and analytical support of the environmental security.

The functions and principles of the mechanism to provide environmental security are considered. The principles include: complexity, consistency and variability, conducting and monitoring the measures aimed at ensuring environmental security.

It was investigated that the action of the environmental instruments is aimed at: supporting activities aimed at the environment conservation, stimulating the reduction of waste and emissions, recycling and rational waste utilization, promoting and producing environmentally-friendly goods, introducing appropriate technologies, promoting balanced territory development, maintaining protected areas and assisting to restore areas that have suffered the damage.

Key words: *mechanism of providing of invariant safety, ecological safety, innovative reform, ecological policy, ecological modernization.*

Постановка проблеми.

На сучасному етапі одним із основних факторів досягнення соціально-економічного розвитку є забезпечення інвайронментальної безпеки на рівні держави та рівні підприємства.

Усвідомлення цього вимагає оновлення існуючих та створення нових механізмів щодо забезпечення інвайронментальної безпеки, до складу яких входять об'єкти, суб'єкти, інструменти, важелі, методи, показники інвайронментальної безпеки.

Тому подальшого дослідження потребує формування механізму інвайронментальної безпеки, що дозволить забезпечити інвайронментальну безпеку на макро- та мікроекономічному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «інвайронментальна безпека»; визначення пріоритетів інвайронментальної безпеки України; особливості реалізації інвайронментальної безпеки України мають місце у дослідженнях Мащенко М.А. [1, 2, 3]. Цікавими є дослідження стосовно механізму державного управління еколого-економічного розвитку Біль М.М. [4], Карташова Є.Г. [5]. Формування еколого-економічного механізму стратегії екологоорієнтованого розвитку національної економіки досліджено у роботах Тур О.М. [6], Малиш Н.А. [7], Мельник Л.Г. [8], Хопнера А., Канта Б., Шолтенс Б. [9].

Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання формування механізму забезпечення інвайронментальної безпеки на макро- та мікроекономічному рівнях.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Подальшого дослідження потребує формування механізму забезпечення інвайронментальної безпеки на рівні держави та підприємства.

Метою статті є формування механізму забезпечення інвайронментальної безпеки на рівні держави та підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвайронментальна безпека – це стан захищеності економіки та навколишнього середовища, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і

зовнішніх загроз, здатний до вирішення проблем збалансованого розвитку економіки й поліпшення стану навколишнього середовища та сприяє розробці й реалізації національних концепцій екологічно стійкого розвитку й механізму його забезпечення [2, с. 55].

Інвайронментальний розвиток є одним із стратегічних пріоритетів для будь-якого суспільства. Розвинені країни відіграють вирішальну роль у досягненні сталого розвитку та координації економічних, соціальних та екологічних цілей. Досить актуальною на сучасному етапі є проблема дослідження механізму інвайронментальної безпеки. Це необхідно не тільки для захисту навколишнього середовища та потенціалу природних ресурсів, але також для оптимізації природних ресурсів, екологічних інновацій тощо.

Аналіз концептуальної основи моделі збалансованого розвитку території (екологічна та економічна мобілізація-інфраструктура, інвестиція-інновація, сталий розвиток), системи забезпечення, дозволяє визначити питання в створенні її механізмів.

Цей механізм означає, що державна політика повинна поєднувати раціональність та екологізацію. Механізм – це серія процесів, прийомів, методів, підходів.

З теорії державного управління відомо, що в найпростішому розумінні механізм розглядається як інструмент і в ширшому контексті – як процес, як сукупність компонентів (структурний підхід) і система [4, с. 45]. З цього приводу виникають протиріччя. Та чи інша позиція щодо трактування механізму залежить від національних особливостей авторів. Так як, в першу чергу, розглядаються механізми управління

інвайронментальним розвитком на рівні країни. Механізми часто розглядаються як інструмент, спосіб впливу суб'єкта на об'єкт. Механізми можуть залежати від

різних категорій управління (регулювання, політики).

Механізми управління інвайронментальним розвитком регулюють інші функціональні сфери в області природоохоронної діяльності, сприяють створенню екологічної економіки. Зокрема, вітчизняні вчені досліджують економічні механізми природокористування та охорони природи (природоохоронного законодавства), економічні механізми реалізації екологічної політики, механізми регулювання інвайронментальними процесами, механізми сталого розвитку. Основною характеристикою механізмів управління інвайронментальним розвитком є їх спрямованість на виконання еколого-економічних завдань. Необхідним є стимулювання еколого-орієнтованого способу ведення господарської діяльності суб'єктів національної економіки [6, с. 40].

Рациональне природокористування та господарювання на принципах сталого розвитку неможливе без ефективного забезпечуючого механізму.

Таким чином, економічний механізм екологічного регулювання можна вдосконалювати лише шляхом зміни інструментарію та методів впливу стимулювання рационального природокористування, оскільки механізми забезпечення сталого розвитку не нові, а часто лише коригуються та вводяться додаткові елементи відповідно до змін умов господарювання.

Поряд з проблемою забезпечення економічного зростання перед суспільством стоїть проблема подолання екологічної кризи.

Екологічна криза характеризується тим, що індустріальне споживання різних природних ресурсів вступає в протиріччя з самовідновлювальною здатністю природи.

У свою чергу, активізація залучення приватних інвестицій в регіон ґрунтується на наступному: поліпшення інвестиційної привабливості; реформування системи регіонального управління інвестиційно-

інноваційною діяльністю; інституціональне забезпечення; розвиток малого підприємництва; поліпшення бізнес-клімату; впровадження в інвестиційно-інноваційну діяльність проектно-орієнтованого підходу.

Для того, щоб Україна і її регіони могли почати сходження по сходинах світових рейтингів в групу розвинених країн, а населення відчуло істотне підвищення рівня життя, потрібно прискорити прийняття і здійснити практичну реалізацію програми економічних реформ, а саме:

підвищення соціальної орієнтації розвитку промисловості регіону і рішення на цій основі комплексу соціально-економічних завдань, пов'язаних з підвищенням рівня життя населення;

ресурсозберігаюча спрямованість використовуваних у виробництві технологій;

підвищення збалансованості розвитку підприємств;

прискорений розвиток виробництв, які здатні підвищити експортний потенціал області, активізація пошуку ефективних напрямків перепрофілювання і розширення спеціалізації промислових підприємств з урахуванням тенденцій розвитку міжнародного поділу праці;

розвиток малого бізнесу в промисловому комплексі, зміна тенденції збільшення рівня, концентрації економічних інтересів малого бізнесу у сфері торговельно-посередницької діяльності, переорієнтація на розвиток виробництва інноваційних, промислових товарів та послуг.

На сьогодні в Україні розроблено і впроваджено основні елементи інвайронментального механізму. Найбільш важливими з них є: плата за екологічне забруднення; плата за спеціальне використання природних ресурсів; погашення збитків, спричинених порушенням законодавства про охорону навколишнього середовища.

Система організаційно-економічних і правових заходів із запобігання економічним загрозам являє собою механізм забезпечення інвайронментальної безпеки.

Елементами механізму забезпечення інвайронментальної безпеки

виступають: об'єкти, суб'єкти, інструменти, важелі, показники інвайронментальної безпеки.

На рис. 1 представлено механізм інвайронментальної безпеки.

Рис.1. Механізм забезпечення інвайронментальної безпеки держави

Принципами механізму забезпечення інвайронментальної безпеки виступають: комплексність; системність; варіантність; проведення заходів, які спрямовані на охорону життя та здоров'я людини; моніторинг заходів.

Розглянемо функції механізму забезпечення інвайронментальної безпеки.

До головних функцій можна віднести: регулююча; соціальна; контролююча. Об'єктом інвайронментальної безпеки є соціально-еколого-економічні системи різного масштабу й рівня (країна, регіон, підприємство, природний комплекс і взаємозв'язок між ними), тобто вся еколого-економічна система й еколого-

економічні відносини в рамках цієї системи [6].

Об'єктом інвайронментальної безпеки є соціально-еколого-економічні системи різного масштабу й рівня (країна, регіон, підприємство, природний комплекс і взаємозв'язок між ними), тобто вся еколого-економічна система й еколого-економічні відносини в рамках цієї системи [6].

Суб'єкти інвайронментальної безпеки – органи влади та управління всіх рівнів, а саме:

законодавча, виконавча, судова, а також Президент України;
недержавні органи;
громадські організації;
підприємства.

Еколого-економічні інструменти – інструменти, які мають за мету досягнення балансу інтересів держави, товаровиробників та суспільства в цілому та їх діяльності, спрямованої на рішення екологічних проблем.

Необхідним є вибір таких еколого-економічних інструментів, які є адаптованими для національної економіки, що дозволить знизити втрати від використання природних ресурсів, а також забезпечить відтворення природних ресурсів в економіці.

Отже, основними інструментами комплексного механізму формування та реалізації державної політики у сфері безпеки соціально-еколого-економічних систем є такі [5, с. 82]:

екологічне законодавство;
стратегії, програми, плани щодо соціального розвитку й охорони довкілля;
екологічна експертиза;
соціальний захист і контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища;
міжсекторальне партнерство в питаннях соціального розвитку й охорони довкілля;
податки, пільги, субсидіювання, кредитні ставки, митні тарифи, норми амортизації для стимулювання

екологобезпечного виробництва та впровадження екологобезпечних технологій;

міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення соціальної безпеки;

екологізація виробництва та впровадження ресурсо-зберігаючого типу розвитку національної економіки на сьогодні є одним з пріоритетних завдань. Для виконання якого, необхідним є проведення еколого-економічної оцінки.

Висновок. Таким чином, обґрунтовано, що для забезпечення інвайронментальної безпеки на рівні держави та підприємства необхідним є формування механізму. Визначено, що основними елементами механізму доцільно вважати: об'єкти та суб'єкти інвайронментальної безпеки, інструменти інвайронментальної безпеки, важелі забезпечення інвайронментальної безпеки, показники інвайронментальної безпеки.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мащенко М. А. Теоретичне обґрунтування сутності економічної категорії «Інвайронментальна безпека» / М.А. Мащенко // Вісник економіки транспорту та промисловості, 2017, № 60. – С. 49–55.
2. Мащенко М.А., Литвиненко А.В. Визначення пріоритетів інвайронментальної безпеки України / М.А. Мащенко, А.В. Литвиненко // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 61 – 2018. – С. 47–53.
3. Мащенко М.А. Особливості реалізації інвайронментальної безпеки України / М.А. Мащенко // Управління розвитком. № 2 – 2018. – С. 64–68.
4. Біль М. М. Механізм державного управління туристичною галуззю на регіональному рівні: теоретико-прикладний аспект / М. М. Біль // за наук.

ред. д.е.н. О. П. Крайник. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 288 с.

5. Карташов Є. Г. Державне управління стійкістю регіональних еколого-економічних систем: теорія, методологія, практика : монографія / Є. Г. Карташов. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2015. – 378 с.

6. Тур О. М. Формування еколого-економічного механізму стратегії екологоорієнтованого розвитку національної економіки / О. М. Тур // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 4. – С. 39-43.

7. Малыш Н.А. Механизм реализации геоэкономической стратегии

экологической политики / Н.А. Малыш // Проблемы управления. – 2010. – № 4 (37). – С. 96 – 99.

8. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: підручник / Л. Г. Мельник. – 2-ге вид., випр. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 348 с.

9. Hoepner, A. G. F., B. Kant, B. Scholtens, and P.-S. Yu (2013) Is the journal Ecological Economics really in itself a poor and misleading guide to what ecological economics is about? A reply to “Influencing the perception of what and who is important in ecological economics” Ecological Economics 89, 174-176.